

Témavázlat

A magyar makrogazdaság szerkezetének alakulása a rendszerváltás után, a makrogazdaság szerkezetének átalakítása a fenntarthatóság irányába

A. Bevezetés

Az elmúlt két évtizedben a magyar gazdaság szerkezete jelentős átalakuláson ment keresztül. A legnagyobb változások 1990-95 között mentek végbe. A transzformációs válság időszakában lényegében összeomlott az állami tulajdonon alapuló szocialista nagyipar: a piacukat vesztett, emellett a szigorú csődtörvénytől is sújtott vállalatok egy része darabokra hullott vagy egyszerűen eltűnt, másik részük a privatizáció keretében új tulajdonoshoz került. Bár a hazai új tulajdonosokat különböző hitelkonstrukciók támogatták, a management by-out nem vált jellemzővé a privatizációban. Emellett a fejlesztéshez szükséges tőkeinjekció (valamint piaci és vezetési, marketing és egyéb ismeretek) híján a még eredetileg a hazai tulajdonosokhoz került vállalatok jelentős része is tönkrement az évek folyamán. Így a magyar vállalatok jellemzően külföldi multinacionális cégek tulajdonába kerültek, s a külföldi tulajdon dominanciáját a zöldmezős külföldi beruházások tovább növelték. A gazdaságpolitika kiemelt célja volt a külföldi cégek Magyarországra vonzása, amelynek keretében kedvező adófeltételeket, célzott infrastruktúra-fejlesztést és egyéb kedvezményeket vállaltak a magyar kormányok.

A külföldi vállalatok tőkét, fejlett termelési és vezetési ismereteket, és stabil piacokat hoztak a magyar gazdaságba. A termelékenység számottevően emelkedett, látványosan nőtt a high-tech iparágak részesedése és az export is gyors bővülésnek indult. Kedvező gazdaságpolitikai feltételek között a nyereségkiáramlás sem öltött jelentős mértéket, a vállalatok jelentős része nyereségét újra befektette Magyarországon. A profit-repatriálás veszélyes ennek ellenére fennáll, ami az elmúlt években, az üzleti környezet romlásának körülményei között egyértelműen megmutatkozott.

Ennek a szerkezeti eloltódásnak ugyanakkor az árnyoldalai is figyelembe veendők:

1. *A **duális gazdaság** jellemzője, hogy a vállalati szerkezet közepén „behorpadt”, azaz hiányzik az erős középvállalatok rétege. A gazdaságot számszerint a mintegy 700 ezer mikro-, kis- és középvállalat, a teljesítményben pedig a néhány ezer külföldi nagyvállalat túlsúlya határozza meg.*

2. *A **hazai tulajdonú vállalatok** sem önállóan, sem beszállítóként nem tudtak elégséges szerephez jutni a magyar gazdaság teljesítményében. Noha a beszállítói pozíciók erősödésére számos kedvező példát is találhatunk, a külföldi multinacionális vállalatok jelenléte alapján véve nem ösztönözte kellőképpen a hazai vállalatokat ennek a piaci lehetőségnek a kiaknázására, így azok jellemzően csak szigetek maradtak a magyar gazdaságban. Sokkal inkább tapasztalhatjuk, hogy még a beszállítói pozíciókat is idetelepült külföldi vállalatok foglalják el.*

3. *Önálló termelőként és exportőrként pedig a **hazai tulajdonú kkv-k** szinte egyáltalán nem tudtak fellépni. A kkv-k túlnyomó része nem növekedés-orientált, üzleti magatartását jórészt a túlélési stratégiai határozza meg. Legfeljebb néhány tucat példát lehet találni olyan*

hazai tulajdonú vállalatokra, amelyek szerves fejlődés és fejlesztés útján jelentős piaci szereplővé tudtak válni egy-egy piacon itthon és/vagy külföldön.

4. A fentiek következménye, hogy **a magyar gazdaság ágazati szerkezete** esetleges és véletlenszerű, nem egyfajta szerves fejlődés, a magyar gazdaság természeti és munkaerő-adottságai, esetleg bizonyos hagyományai határozzák meg, hanem a külföldi közvetlen tőkeberuházók döntései. Magyarán, a magyar gazdaság jellemzően azt termeli, amit a multinacionális vállalatok döntései ide allokaltnak.

5. A magyar gazdaság **innováció-szegény**: a kkv-k alacsony növekedési hajlandósága részben az alacsony innováció-képességgel függ össze. Hiányzik az üzleti kockázat vállalásának a készsége, ami részben az üzleti környezet kiszámíthatatlanságával is magyarázható. A külföldi nagyvállalatok pedig kis számban hozzák Magyarországi kutatási bázisukat, bár erre kedvező példákat is találhatunk. Az alacsony innovációs képesség a magas hozzáadott értékkel bíró termelés alacsony arányához vezet.

6. Az **üzleti környezet** az elmúlt években határozottan romlott, a gazdaságpolitikai kiszámíthatatlan lépései nem adtak lehetőséget a megalapozott üzleti tervezésre. Az adópolitika és egyéb üzleti szabályozók gyakori változásai, az állami beruházások mértékének hektikus változásai nehéz alkalmazkodási feladatok elé állították a magyarországi vállalkozásokat. A gazdaságpolitika vargabetűi az idetelepült nagyvállalatokat kevésbé zavarták, mint a belföldi piacra értelemszerűen jobban ráutalt hazai kkv-kat.

7. Az **állam részaránya a beruházásokban** igen magas, ami önmagában nem feltétlenül gond egy felzárkózó gazdaságban. Problémát inkább az állami fejlesztési tevékenység hektikus változásai jelentik: az elmúlt években, a fiskális politika gyökeres fordulataival párhuzamosan, az állami beruházások hol viharosan emelkedtek (s ehhez kiépült a beszállítói kapacitások köre), hol zuhanásszerűen csökkentek, csődbe juttatva az ezeket a kapacitásokat kiépítő cégeket.

8. A fejlesztési tevékenységhez ma gyakorlatilag egyedül rendelkezésre álló jelentős forrás, az EU Strukturális és Kohéziós Alapjából Magyarországnak jutó támogatás elosztása sem egy határozott, **hosszútávú fejlesztési koncepció**, hanem a tárcák közötti harc eredményeként, illetve politikai szempontok alapján történik. Az Új Magyarország Fejlesztési Terv ezért lényegesen kevésbé járul hozzá a magyar vállalatok fejlesztési tevékenységéhez, mint az optimális lenne.

9. **Hiányzik a határozott jövőképpel rendelkező, a társadalmi-gazdasági, regionális és ökológiai szempontokat egyaránt és egységesen szem előtt tartó hosszú távú, koherens gazdasági stratégia**, amely az egyes konkrét gazdaságpolitikai lépések iránytűjeként működne. A rendszerszemléletű koncepció hiánya mutatkozik meg az oktatás problémáiban, ami többek között a magyar munkaerő alacsony foglalkoztatásának és a vállalatok gyenge növekedési képességének az egyik oka.

10. A duális gazdasági szerkezet és a kiszámíthatatlan gazdaságpolitika következményei mutakoztak meg abban, hogy a magyar gazdaság a nemzetközi pénzügyi és gazdasági válságban **sokkal sebezhetőbbnek és sérülékenyebbnek** bizonyult, mint a stabilabb alapokon álló gazdaságok. Nagyfokú érintettségünk a korábbi fiskális politikai hibákkal is összefügg, mivel nálunk a gazdaság visszaesésének körülményei között is szigorú költségvetési politikát kell folytatni, ami a belső kereslet csökkenésén keresztül tovább súlyosbítja a recessziót.

B. Témavázlat

A tanulmányban a magyar gazdaság szerkezeti átalakulásának folyamatát és jelenlegi helyzetét többféle metszetben, fenntarthatósági dimenzióban és rendszerszemléletű összefüggésben vizsgáljuk. Elsősorban az elmúlt 10 év gazdasági-társadalmi folyamataira összpontosítunk, a rendszerváltás első évtizedében történeteket annak mértékében mutatjuk be, amennyire az a mai helyzet gyökereinek megállapításához szükséges.

B.1. Metszetek

A magyar gazdaság szerkezetét nem csak historikus szemléletben elemezzük, hanem nemzetközi összehasonlításban is, elsősorban a hozzánk hasonló fejlettségi szintet képviselő (bár az elmúlt években bennünket már lehaladó) visegrádi országokkal összevetve:

a. A hazai gazdaság teljesítményének változásai, a változások okai

Ebben a fejezetben a magyar gazdaság teljesítményét az elmúlt 20 évben tekintjük át, különös hangsúllyal a 2000-től tapasztalható folyamatokra. Nemzetközi összehasonlításban 2003-tól veszít Magyarország a pozícióból, s 2007-ben már lassabb volt a növekedés, mint az EU régi tagállamaiban, a felzárkózás tehát megtorpant. Ennek okait makrogazdasági összefüggésben vizsgáljuk: a fiskális politika hibáit, a fiskális és monetáris politika ellenmondásait, az üzleti környezet romlását a minőségi mutatók tekintetében. Elemezzük a nemzetközi pénzügyi válság hatásait a magyar gazdaságra, és előrejelzést készítünk a nemzetközi környezet változásaira, a magyar gazdaság jobb alkalmazkodóképességének megteremtése érdekében tett lépések kidolgozására.

b. A magyar gazdaság ágazati szerkezetének alakulása, a hozzáadott érték termelési képesség elemzése

A magyar gazdaság ágazati szerkezete nagy vonalakban megfelel a hozzánk hasonló fejlettségű országokénak. A szolgáltató ágazat a GDP valamivel kevesebb, mint kétharmadát képviseli, ami még árnyalatnyival magasabb is, mint a többi visegrádi országé. A szolgáltató ágazat térnyerése az árutermelő ágazatokkal szemben a gazdasági fejlődés természetes kísérőjelensége, és kedvező a környezeti szempontokból is. A szolgáltató ágazatokon belül az ún. **magánszolgáltatások** (kereskedelem, idegenforgalom, pénzügyi és egyéb gazdasági szolgáltatások) fejlettsége megfelelő, bár minden ágazatban tapasztalhatók problematikus jelenségek – ezeket a tanulmányban részletesen bemutatjuk. Magyarország kivételében a szolgáltatások viszonylag jelentős súlyt képviselnek, különösen a gazdasági szolgáltatások exportja terén Magyarországok kiemelkedik a visegrádi országok csoportjából. A közlekedési ágazatban (részben magán, részben állami) kedvező földrajzi elhelyezkedésünk optimális feltételeket kínál, e centrális pozíció előnyeit azonban csak részben használjuk ki. Az **állami** szolgáltató ágazatok (egészségügy, oktatás, közigazgatási szolgáltatások) azonban megrekedtek a rendszerváltás előtti szinten átalakításuk elengedhetetlen. Kétségtelen, hogy az elmúlt évek reform-fiaskói után az állami rendszerek átalakítását már nagyon óvatosan, egy minden elemében jól kidolgozott és konszenzusos, de rugalmas alkalmazkodásra képes reformkoncepció mentén lehet végrehajtani. A tanulmányban ennek elemeit mutatjuk be.

Az **agrárium**, amely terén Magyarország különösen kedvező éghajlati adottságokkal rendelkezik, a GDP kb. 5%-át reprezentálja. Teljesítménye évről-évre hektikusan ingadozik, mivel nagyon erősen ki van téve az időjárási iszonyoknak, hiányzik a megfelelő öntözési infrastruktúra. A mezőgazdaság és vidékfejlesztéssel önálló tanulmány foglalkozik, ebben az elemzésben elsősorban horizontális és vertikális integrációk hiányával, annak okaival és következményeivel, valamint ezzel összefüggésben a piaci pozíciók gyengeségének az okaival foglalkozunk, mint az agrárium legfontosabb gazdasági problémájával.

Az építőipar szenvedte meg a legközvetlenebbül az elmúlt évek kiszámíthatatlan gazdaságpolitikai fordulatait (lásd a Bevezető 7. pontját). Az állami megrendelések gyors emelkedésének időszaka (2003-2005) nem tette lehetővé az ágazat minőségi megtisztulását, majd az elmúlt 3 év zsugorodása azokat a vállalatokat is csődközelbe juttatta, amelyek minőségi szolgáltatásokat nyújtottak.

Az ipar – a nemzetközi trendeknek megfelelően – a GDP termelésének mintegy egynegyedét képviseli. Az elmúlt években azok az iparágak tudtak növekedni, amelyek elsősorban exportra termeltek. Az iparági eltolódások ezért a kivitelben kiemelkedő szerepet játszó gépkocsi-ipar, híradás- és számítástechnikai ipar előretöréséről tanúskodnak, miközben az élelmiszeripar és a könnyűipar jelentősen veszített pozíciójából. A könnyűipar esetében világméretű jelenség a fejlettebb országok pozícióvesztése Dél-Kelet-Ázsiával szemben (amelyhez Magyarországon jelentősen hozzájárult a minimálbér erőteljes emelése és az erős árfolyam is), az élelmiszeripar esetében a pozícióvesztés részben az EU csatlakozás kedvezőtlen feltételeivel, részben a hazai vállalatok bevezetőben említett csekély növekedési képességével magyarázható.

A tanulmányban bemutatjuk a magyar gazdasági ágazati szerkezetének elmozdulását jellemző fontosabb összetevőket és azok hatásait a fenntarthatóság szempontjából. Különös hangsúlyt helyezünk a szolgáltatások fejlesztésére irányuló koncepcióra, mivel ez az ágazatcsoport, amely fenntartható módon, hosszú távon is hozzájárulhat a gazdaság fejlődéséhez, s mindezt úgy, hogy közben ökológiai szempontból is kedvező feltételeket teremt.

c. A magyar gazdaság vállalati méret szerinti szerkezetének alakulása

A magyar vállalatok méret szerinti szerkezete az elmúlt 10 évben lényegében nem változott. A foglalkoztatásban a kkv-k részaránya ugyan meghaladja a 60%-ot, az exportban nem éri el a 40%-ot sem. Ezen belül a 49-250 főt foglalkoztató középméretű vállalatok a foglalkoztatás 20, az export durván 15%-át képviselik.

A tanulmány az APEH anonimizált vállalatsoros eredmény-kimutatás adatbázisa alapján vizsgálja meg a makrogazdasági szerkezetet vállalati méret szerint, összefüggést keresve a különböző méretű vállalatok teljesítménye és az egyéb pénzügyi mutatói között, ágazati bontásban.

Korábbi tanulmányaink bemutatták, hogy még az alapjában véve depressziós kkv szektorban is található gyorsan növekvő vállalatokat. Ezeknek a tanulmányoknak a tapasztalatai, illetve a jelen tervezett elemzés szolgál alapul azoknak a javaslatoknak a megfogalmazásához, amelyek a hazai kkv-szektor növekedésének az elősegítéséhez, a kedvezőbb gazdaságpolitikai, üzleti környezet megalapozásához járulhatnak hozzá.

d. A magyar gazdaság tulajdonosi szerkezetének alakulása az elmúlt két évtizedben

A tanulmány kétféle megközelítésben vizsgálja a magyar gazdaság tulajdonosi szerkezetének alakulását és annak következményeit.

Részben bemutatja a magyarországi tőkebeáramlás mértékét, nemzetközi összehasonlításban, illetve tőkevonzó képességünk összetevőit az elmúlt években. Abból indulunk ki ugyanis, hogy a külföldi termelő tőke beáramlása kedvező a magyar gazdaság számára, mivel egy ilyen kis, nyitott gazdaságú, tőkeszegény ország felzárkózásának, a világgazdaságba való integráltságának növelése szempontjából elengedhetetlen a külföldi tőkevonzás erősítése. A külföldi közvetlen beruházások nem csak tőkét, hanem termelési és piacismereteket, know-how-t, munkakultúrát is hoznak az országba. Nem a külföldi tőkeberuházás sok, hanem a hazai kevés. A nemzetközi tőkeáramlási adatok felhasználásán kívül interjúkat készítünk a külföldi vállalatokat tömörítő szervezetekkel arról, hogyan lehetne a magyar vállalatok

beszállítói pozícióját erősíteni, s ezzel jobban kihasználni a külföldi vállalatok magyarországi jelenlétének előnyeit.

Másrészt az APEH anonimizált vállalatsoros eredmény-kimutatás adatbázisa alapján megvizsgáljuk a külföldi és belföldi tulajdonú vállalatok gazdálkodása közötti különbségeket, az előző pontban említett módszerek alapján.

e. Az ágazatok hozzáadottérték-termelési képességének változásai

Az ágazatok hozzáadottérték-termelési képességét illetően felhasználjuk az előbb bemutatott metszetekben (ágazati, vállalati méret és tulajdonosi kör) kapott eredményeket a vállalatsoros eredmény-kimutatások, azaz a vállalatok gazdálkodási adatai alapján. Ezeket összevetjük az üzleti környezet különböző mutatóival (adóráták, hitelhez jutási lehetőség, belföldi kamatszintek, innovációs környezet, munkaerő-kínálat és szakképzés).

A komplex és rendszerszemléletű elemzés alapján javaslatokat fogalmazunk meg a hazai vállalatok hozzáadott-érték teremtő képességének javítására, az ehhez megfelelő üzleti környezet kialakítására vonatkozóan.

f. A hazai gazdaság export-import arányának alakulása, az export és import összetevőinek elemzése, különös tekintettel az export és import piacoktól való függőségre

Mint a bevezetésben leírtuk, a magyar gazdaság erősen függ az export teljesítményétől, ez a függés 2006 után, a megszorító csomagok következtében tovább nőtt, mivel belföldi fogyasztói és beruházási kereslet zsugorodik. Az exportnak magas az import-vonzata, a magyarországi tevékenység jelentős része összeszerelő jellegű. 2008-ban az áruk és szolgáltatások exportja a GDP 82, importja 81%-át tette ki. Fontos változás, hogy 2007 óta a magyar külkereskedelem többletet mutat, ez a többlet 2009-ben már igen tetemes mértéket ér el. Exportunk termékszerkezete egy viszonylag fejlett ország képét mutatja, magas a fejlett technológiát képviselő ágazatok aránya. Ez azonban, az összeszerelő jelleg miatt, alacsony hozzáadott értékkel jár, és a fejlesztési-innovációs tevékenység sem Magyarországon folyik.

A tanulmányban bemutatjuk export piaci részarányunk alakulását a főbb felvevőpiacokon, ennek ágazati összetételét, valamint a külkereskedelem földrajzi struktúrájának változását. A d. ponttal összefüggésben megvizsgáljuk az export és import tulajdonosi szerkezet szerinti alakulását, a magyar kkv-k exportban elfoglalt helyének változását, a hazai kkv-k nemzetközi versenyképességének javítását célzó stratégia elemeit.

g. A gazdaság szerkezetének alakulása a hazai szabályozás tükrében

A tanulmányban a szabályozást nem csak a szűken vett jogszabályi környezetre, hanem a vállalkozások működését befolyásoló teljes üzleti környezetre vonatkozóan értelmezzük. Bemutatjuk az adókönyvet változásait (adóráták, adófizetési szabályok), a bürokratikus szabályok (pl. engedélyeztetés) alakulását, valamint az üzleti környezet alakulásának minőségi mutatóit (Doing business, IMD, WEF rangsorok), és azok összetevői terén elfoglalt pozícióink változásait. (Megjegyzendő, hogy a Kopint-Tárki a World Economic Forum (WEF) magyarországi partnerintézete.)

B.2. Fenntarthatósági dimenziók

A következőkben röviden vázoljuk, hogy kutatásunk során az egyes fenntarthatósági dimenziók közül melyeknek számunk kiemelt szerepet.

a. Makrogazdasági fenntarthatóság gazdasági szempontból

A magyar gazdaság akkor fog egy stabil, fenntartható pályára állni, ha sikerül a hazai kis- és középvállalkozások teljesítményét növelni, növekedési képességüket erősíteni. Ehhez a következő tényezőket elemezzük és mutatjuk be:

- A kiszámítható **gazdaságpolitikai és üzleti környezet** szerepe: a hosszútávú gazdasági stratégia (beleértve a fejlesztéspolitikai stratégiát is) mellett az adózási és jogszabályi változtatások és stabilitásuk vizsgálata.
- Az **oktatás és szakképzés** szerepe: az alapfokú oktatás, és az alapkészségek elsajátításának kiemelt kezelése, az iskolarendszer szétszakadásának enyhítése, a szakképzés súlyának növelése, a képzési struktúra vállalati igényekhez való igazítása, a digitális írástudás arányának emelése.
- A vállalatok **innovációs képességének** javítása. Olyan intézményrendszer és/vagy inkubátor hálózat létrehozása, amely tevőlegesen segíti a vállalatok innovációs tevékenységét.

A duális gazdaság az innovációs teljesítmények terén is tetten érhető, sőt a gazdaság bizonyos ágazataiban még erőteljesebben eltérő képet mutat az átlagosnál. A külföldi tulajdonú, multinacionális cégek innovációs teljesítménye „mértőföldre” megelőzi a magyar tulajdonú kkv-k hasonló mutatóit. Ezért kiemelten fontos annak elemzése és bemutatása, hogy miként erősíthető a magyar kkv-k innovációs képessége, teljesítménye. Amint azt többek között A Kopint-Tárki saját empirikus kutatásai is alátámasztják (pl. Bartha-Matheika, 2009) az **innováció a gazdasági fenntarthatóság egyik kulcseleme**. Bár nem állítható, hogy az innovációs potenciál egyértelműen meghatározható ágazonként, mégis azonosíthatók olyan tevékenységek, amelyek innovatívabb, gazdasági, illetve ökológiai szempontból fenntarthatóbb irányú szerkezeti változások felé mozdítják a gazdaságot. Ennek vizsgálatára, az innovációs tevékenységhez kapcsolódó termékfejlesztési, technológiai, intézményi metszetekre, illetve az innovációpolitikához kapcsolódó szabályozási kérdésekre tanulmányunkban megkülönböztetett figyelmet fordítunk.

b. Makrogazdasági fenntarthatóság társadalmi szempontból

- Munkahelyteremtés, a nagyon alacsony magyarországi **foglalkoztatási** ráta emelése, részben az oktatási rendszer fent említett jobb alkalmazkodóképessége, részben a munkát terhelő adók további csökkentése révén;
- A foglalkoztatáshoz kapcsolódóan a társadalmi fenntarthatóság **demográfiai, illetve gazdasági függőségi metszetének** áttekintése (aktivitási és foglalkoztatási ráták korcsoportonkénti alakulása), ehhez kapcsolódóan az egészségi-egészségügyi dimenziók bemutatása);
- A társadalmi fenntarthatóság **területi dimenzióinak** áttekintése: a gazdasági és foglalkoztatási szerkezeti változásokkal párhuzamosan a területi (regionális, kistérségi) egyenlőtlenségek alakulása;
- **Értéorientációs változások:** az állam gazdasági jellegű újraelosztási tevékenységéhez kapcsolódó járadékvadászat, az üzleti tisztesség illetve a civil kezdeményezések és intézmények szerepének áttekintése, a változások esélyének bemutatása a releváns értékvizsgálatok alapján (Inglehart 2009, Tóth I.Gy. 2009).

c. Makrogazdasági fenntarthatóság ökológiai szempontból

A makrogazdasági szerkezet fenntarthatósági elemzésének rendszerszemléletű kezelése nem nélkülözheti az ökológiai szempontok érvényesítését. A magyar gazdaság ágazati szerkezeti eltolódása az elmúlt két évtizedben a „kéményes” iparágaktól a szolgáltatások, illetve a tisztább feldolgozó ipari ágazatok felé, csökkentette a környezet terhelését. A szerkezetváltás

következtében a gazdaság szennyezőanyag kibocsátása mérséklődött. A károsanyag-kibocsátás mérséklését az adórendszer változásai is támogatják (pl. környezetterhelési díj).

A hosszú távú gazdaságpolitikai stratégia és fejlesztési koncepció kidolgozásának a fajlagos környezetszennyezés mérséklésének elvén kell nyugodnia.

Az ökológiailag fenntartható gazdasági fejlődés egyik fontos sarokpontja a megújuló **energiatermelés**, és a környezetbarát energiatermelés részarányának növelése. Az ezredforduló óta hazánkban is egyre nagyobb figyelmet szentelnek ennek a témakörnek, az EU irányelvek alapján kiemelt fontosságot tulajdoníthatunk a biomassza, a szélenergia, a geotermikus energia stb. területét érintő beruházások bővítésének, ezek támogatása fokozásának. Emellett valamennyi ágazat környezettudatos termelésének, energiahatékonyságának javítása, illetve az állampolgárok környezettudatosabb viselkedése is (a kapcsolódó ösztönzőkkel, szabályozással) az ökológiai fenntarthatóság dimenziójába tartozik, kutatásunk során ezeket a metszeteket is megkülönböztetetten vizsgáljuk.

C. A fenntarthatóságnak megfelelő makrogazdasági modell kidolgozása

Tanulmányunk megközelítése és témavázlata és egybeesik a pályázat, illetve az annak alapjául szolgáló „Jövőkereső” c. dokumentum (NFFT, 2009) szellemével. A pályázatban fent leírt szempontoknak és a pályázatban fentebb leírtaknak megfelelően a fenntartható makrogazdasági modellre tett javaslatunk –a következő elemeket tartalmazza:

- A hazai makrogazdasági várható szerkezeti változásai, a determinizmusok figyelembe vételével;
- A hazai kitermelés és az arra alapozott gazdaság lehetőségei és korlátai;
- A hazai hozzáadott-érték növelésének lehetőségei, új területek;
- A hazai gazdaság importfüggőségének oldása, annak lehetősége;
- A fenntarthatóság hármass elvárásainak megfelelő szerkezeti modell;
- A fenntarthatóság hármass szempontját figyelembe vevő szabályozási környezet létrehozása.

Kutatási módszerek

A makrogazdaság szerkezeti változásai csak többféle kutatási módszer együttes alkalmazásával vizsgálhatók. Elemzésünkben kiemelt szerepet szánunk az APEH anonimizált vállalatsoros adatbázisán történő, **leíró statisztikai módszerek széles körén alapuló idősoros elemzésnek**, amelyből a vizsgálati dimenzióknak megfelelő (mindenekelőtt ágazati, vállalati méret szerinti, tulajdonosi szerkezeti, export-képességi és területi metszetek szerinti, de a fenntarthatósági szempontok figyelembe vételével más, specifikus dimenzióknak is megfelelő) szegmensek létrehozhatók, és lehetővé teszi a rendszerváltozás óta lezajlott szerkezeti vizsgálatok elkészítését. Annak érdekében ugyanakkor, hogy szerkezeti vizsgálatunk kellő súllyal figyelembe vegye a fenntarthatósági dimenziókat is, a leíró statisztikai elemzés – és a kutatás témájából természetesen adódó, a fenntarthatósággal kapcsolatos társadalmi és ökológiai dimenziókat célzottan bemutató rövid **irodalmi áttekintés** – mellett néhány **szakértői interjút** is készítünk a fenntarthatóság metszeteinek operacionalizálását segítő. Ezek révén lehetőség adódik az empirikus leíró statisztikai vizsgálatokba olyan dimenziók belefoglalása, amelyekkel nem a hagyományos ágazati nómenklatúra, hanem például az ökológiai fenntarthatóságnak vagy az innovációs potenciálnak megfelelő szakértői értékelés szerint (dummy változóval, vagy három- vagy ötfokú ordinális skálán) is vizsgálhatjuk a szerkezeti változásokat. Mivel a kutatás – márcsak témájából adódóan is – részben nemzetközi dimenziójú és jövőorientált, megvizsgáljuk, hogy a különböző szerkezeti és fenntarthatósági változásokat elemző (és közvetve előrejelző) **nemzetközi összehasonlító adatbázisokból**

hogyan építhetők be a fenntarthatóság elveinek megfelelő szerkezeti modellünkbe a releváns tanulságok. Ennek során a gazdasági fenntarthatóság metszeténél alapvetően támaszkodunk a Világgazdasági Fórum /WEF/ Globális Versenyképességi Jelentéséhez kapcsolódó adatbázisra, a társadalmi fenntarthatóság metszeténél a UNDP Emberi Fejlődési Jelentéséhez kapcsolódó adatbázisra, a környezeti fenntarthatóság metszeténél pedig a New Economics Foundation Boldog Bolygó Indexéhez kapcsolódó adatbázisra. Végül mindezen túl azt is áttekintjük, hogyan építhetők be esetlegesen a szerkezetváltozással és fenntarthatósággal kapcsolatos modellbe a **foresight** irányzatok tapasztalatai (Veolia, 2010).

Hivatkozások

Bartha Attila – Matheika Zoltán (2009): A magyar kis- és középvállalatok innovációs aktivitása és innovációpolitikai preferenciái egy felmérés tükrében. *Külvgazdaság*, 2009. július-augusztus 68-88. o.

Inglehart, Ronald (2009): *Human Values and Social Change*. World Values Survey. <http://www.worldvaluessurvey.org/>

Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács /NFFT/ (2009): *Jövőkereső*. Budapest, 2009. november 13.

New Economics Foundation /NEF/ (2009): *The Happy Planet Index*. <http://www.happyplanetindex.org>

Tóth István György (2009): *A gazdasági növekedés társadalmi/kulturális feltételei*. Budapest, TÁRKI. <http://www.tarki.hu/hu/research/gazdkult/>

United Nations Development Programme /UNDP/ (2009): *Human Development Report 2009*. <http://hdr.undp.org/en/>

Veolia (2010): *Foresight directions*. Paris, Institut Veolia Environnement. <http://www.institut.veolia.org>

World Economic Forum /WEF/ (2009): *The Global Competitiveness Report 2009-2010*. <http://www.weforum.org/en/initiatives/gcp/Global%20Competitiveness%20Report/index.htm>